

www.ketab.ir

مروری تحلیلی

بر لایه‌های استان گلستان
نویسنده: هوشنگ جاوید
با یاری زهرا بزرگر خاندوزی
و ابوالقاسم کردکتولی

پیکرستان جامرہا

دفتر موسسات استان گلستان

گلستان چامه‌ها

نویسنده: هوشنگ جاوید

طراحی جلد: فاطمه روشن

جاب، صحافي، وليتوگرافي: واژه پرداز اندیشه

چاپ اول: ۱۳۹۹

شمارگان: ۱۲۵۰ نسخه

شماره: ۹۷۸-۶۰۰-۰۲-۲۲۲۴-۲

میر شناسه: جاوید، ہوشنگ، ۱۳۳۸ -

عنوان و نام پدیدآور: گلستان چامه‌ها، مروری تحلیلی بر لایه‌های استان گلستان / نویسنده: هوشنگ جاوید؛ با یاری زهرآ خاندوزی؛ ابوالقاسم کردکتولی؛ آیه سفارش انتشارات سوره مهر، دفتر موسیقی استان گلستان. مشخصات نشر: تهران: شرکت انتشارات سوره مهر، ۱۳۹۸.

ISBN: 7-322-41000-7

وفد خبر: تنویسی: فیفا

اددائے کتاب: ص. ۱۸۱.

وزارت دیکنی و ملی و لایه های استان گلستان

از -- خان -- تاریخ و نقد

Lullabies -- Iran -- Golestan -- His

موضوع: ۱۷۰۰ - ۱۷۰۱

Lullabies -- Iran -- Westan : ۱۰۰

موضوع: الماتريشا

۱۳۳۶

شناسه افزودن: کردستانی، ابوالفضل

شناسه افزوده: شرکت انتشارات

شناسه افزودن: سازمان تبلیغات اسلامی

کردستان، حوزه هنری، واحد موسیقی

رده بندی کنگره: PIR2491

رده بندی دیوبی: ۸۰۹۵۵۲/۳۹۸

نشانی: تهران، خیابان حافظ، خیابان رشید، پلاک ۳۳

صندوق بستی: ۱۱۴۴-۱۵۸۱۵

تلف: ۶۱۹۴۲ سامانه پیامک: ۳۰۰۰۰

آدرس: کرج، خیابان: (پنج خیل) ۶۶۴۶۰۹۹۳ فکس: ۰۲۶۶۹۹۵۱

www.sooramember.com

نقلا و حاب نوشته‌ها منوط به اجازه رسمی از ناشر است.

با اسکن
بارکد در
نظرسنجی
این کتاب
شرکت
نمایند

فهرست

۹	پیشگفتار
۱۳	لحن حکیمانه
۲۵	ریشه‌شناسی واژه لالایی
۲۹	پیشینه پدید آمدن لالایی
۳۶	افزایش نیروی حیات در جامعه
۳۹	ساختار و چارچوب لالایی‌های گلستان
۴۳	لالایی سرودن و گونه‌های آن
۴۷	مراحل بستن بغبند
۵۵	آرایه‌های ادبی و مبحث زمان در لالایی‌ها
۵۵	الف) تشبیهات و استعارات
۵۷	ب) ساختار روایت
۵۸	۱. ترتیب
۶۱	۲. دیرش
۶۲	۳. بسامد

- لالایی های مناطق گلستان
- ۶۵ لالایی ترکمن - روستای بدراق نوری
- ۶۵ لالایی روستای بلوک غلام
- ۶۸ لالایی روستای ساورکلاته
- ۷۱ لالایی مزرعه کتول
- ۷۵ لالایی ترکمن - روستای اودک دوجی
- ۸۱ لالایی قزاق ها - گرگان
- ۸۵ لالایی روستای لیمسک
- ۸۷ لالایی روستای نوده ملک
- ۸۸ لالایی روستای فندرسک
- ۸۹ لالایی روستای سعدآباد فندرسک
- ۹۱ لالایی روستای حاجی کلاته
- ۹۳ لالایی روستای حاجی آباد
- ۹۵ لالایی روستای رامیان - آزادشهر
- ۹۷ لالایی ترک های رامیان
- ۱۰۰ لالایی روستای میان بادمک - گرگان
- ۱۰۲ لالایی ترکمن منطقه آق قلا
- ۱۰۵ لالایی روستای بندرگز
- ۱۰۸ لالایی روستای هاشم آباد
- ۱۱۱ لالایی دیگر رامیان
- ۱۱۳ لالایی مزرعه کتول
- ۱۱۶ لالایی روستای آلستان
- ۱۱۹ لالایی منطقه کردکوی
- ۱۲۲ لالایی روستای چینو
- ۱۲۴ لالایی ترکی روستای چینو
- ۱۲۶

- ۱۲۷ لالایی حیدرآباد ۲
- ۱۲۹ لالایی روستای لمسک ۲
- ۱۳۲ لالایی روستای سر کلاته
- ۱۳۳ لالایی روستای کماسی
- ۱۳۴ لالایی روستای امیرآباد
- ۱۳۷ لالایی های سروده شده
- ۱۳۹ لالایی بیداری
- ۱۴۸ لالایی ره های کتولی
- ۱۵۳ لالایی مناجات چلی - علی آباد کتول
- ۱۶۳ بررسی نغمگی موسیقایی لالایی های گلستان
- ۱۶۷ لالایی حیدرآباد
- ۱۶۸ لالایی قزاقی
- ۱۶۸ لالایی سعدآباد فندرسک
- ۱۶۸ لالایی لمسک - روستای سر کلاته
- ۱۶۹ لالایی رامیان
- ۱۶۹ لالایی روستای کماسی
- ۱۷ لالایی مزرعه کتول
- ۱۷۱ لالایی ترکمنی آق قلا
- ۱۷۱ سعدآباد فندرسک
- ۱۷۲ لالایی روستای حاجی کلاته
- ۱۷۲ لالایی روستای امیرآباد
- ۱۷۲ لالایی روستای حیدرآباد ۲
- ۱۷۳ لالایی روستای بلوک غلام
- ۱۷۴ لالایی روستای نوده ملک

۱۷۴	لالایی بندر ترکمن
۱۷۴	لالایی ترک‌های رامیان
۱۷۷	برخی از راویان
۱۸۳	منابع
۱۸۵	اسامی راویان
۱۸۷	فهرست لوح فشرده صوتی همراه

www.ketab.ir

پیشگفتار

لالایی‌ها کندوکاوهای اشیای نامتناهی هستند که با دقت در مضامین آن‌ها می‌توان به نگرش هر قوم نسبت به جنسیت فرزند و عاطفه مادران نسبت به فرزندان و میزان مهرورزی را پی برد. هرچند لالایی‌ها تحت تأثیر اوضاع اجتماعی، اقتصادی، نگرش‌های فرهنگی و باورهای قومی است، گاهی در آن گله و شکایت نیز دیده می‌شود.

اگر بیشتر کاوش و بررسی نماییم، گاه این شایعه‌ها فقط از جور همسالان نسبت به فرزندان آنان است. لالایی‌ها موسیقی مشترک مادران در تمامی نقاط گیتی هستند. مادرها در هر جا و به هر زبان که دارند دارای هر فرهنگی که باشند، با نغمه لالایی‌ها آشنا هستند، این نغمه و نوا در گوش کودکان حالتی را ایجاد می‌کند که او را به خوابی آرام فرو می‌برد. گاه شاهدیم که لالایی‌ها برای کودکان ساخته نشده، بلکه درد دل‌های زنان است از جور زمانه و حالت آنان، گهواره کودک و کودک سادت برای زنان سنگ صبری است که می‌توانند درد دل‌های خود را به او بازگو کنند ولی همیشه این‌گونه نیست. چون لالایی‌ها یک موسیقی آوایی است که نهادی مادرانه دارند و مجموعه نغمگی‌هایی است، مادران می‌سازند یا به عبارت دیگر خلق می‌کنند، لحن‌های ایجاد زیبایی که، کودک را به آرامش دعوت و به یک ارتباط عاطفی عمیق می‌کشاند.

در ایران لالایی‌ها دارای گوناگونی نغمات و الحان هستند و راز و رمزی در این آوازه‌ها نهفته است که به همین سادگی نمی‌توان از کنار آن‌ها گذشت، چون انگار که جفایی بزرگ انجام داده‌ایم. لالایی‌های ایران را پیشینیان پژوهشگر در زمینه فرهنگ مردم، در دسته ترانه‌های عامیانه قرار داده‌اند، درحالی‌که ماهیت این ترانه‌ها براساس درونمایه آموزشی - عاطفی است و باید در رده موسیقی ویژه کودک قرار گیرد.

کودکان در این ترانه‌ها معمولاً تشش‌پذیری جانوران، انسان‌ها، درخت و اشیا و حوادث را در سیر زندگی می‌یابند، به این دسته از ترانه‌ها و آوازه‌ها به هیچ وجه نباید به عنوان ترانه‌ای ساده بنگریم. لالایی‌ها در اصل، زبان‌ساز و فرهنگ‌ساز هستند، یعنی ترانه‌هایی است که در ارتباط مستقیم با ساختار فرهنگی یک جامعه قرار می‌گیرد. این ساختار موجب آید آمدن درونمایه‌های ذهنی برای هر فرد در جامعه می‌گردد و همین درونمایه‌ها است که بعدها موجب می‌شود؛ فرهنگ، به گونه‌ای آرام در خلال رشد کودک از ماه‌های نخستین ابتدا تا حدود ده تا دوازده سالگی به صورت درونی و ذهنی با این آوازه‌ها رشد یابد و به حلقه برسد. جانوران یکی از رموز لالایی‌ها هستند. به طور مثال، در پاره‌ای مناطق مادران از گونه‌هایی که در محیط زندگی‌شان با آن‌ها روبه‌رو بوده‌اند و مدام سروکار داشته‌اند، آن‌ها را به نام می‌برند آن‌هایی که ترسناک و درنده بودند. مادر، بچه را از آنان می‌ترساند و می‌گفت اگر نخوابی آن جانور وحشی خطرناک می‌آید و این یعنی آموزش خطر آفرین به جانوران وحشی، در پاره‌ای از لالایی‌ها جانوران اهلی نقش آرام‌بخش می‌یابند و این راه مادر به بچه می‌آموزد که جانوران اهلی بی‌آزار هستند و به این ترتیب محیط پیرامون کودک به او آموخته می‌شود. گاه این آموزش‌ها به درون آیین‌ها هم می‌رسید، مانند لالایی‌های تبسم‌های گلستان و یا سیستانی‌های گلستان که در این مجموعه آمده است که در متن این ترانه‌ها به گوسفند قربانی و آیین قربانی‌کردن و نذر و هدیه‌دادن روز عید قربان و آیین قربانی و یا لباس عید و آمدن عید نوروز و عیدی دادن نوروزی می‌پردازد و بدین گونه فرزند ناخودآگاه می‌آموزد که آیینی به نام عید قربان و یا عید نوروز هم در زندگی او اجرا می‌شود و این

آیین تابع شرایط و لوازم ویژه‌ای است. به همین سبب است که نمی‌توانیم لایایی را یک ترانه ساده بنامیم، بلکه باید آن را یک بنیان زیبای فرهنگی بدانیم. یک جلوه هنری با درونمایه بسیار قوی باورمداران ایرانی و اسلامی، که برای تعالی انسان ایرانی در حال رشد برای فردا و آینده پدید آمده است.

قدرت تصویرگری مادران در لایایی‌ها بسیار شگفت‌انگیز است؛ چراکه تمامی طبیعت و محیط پیرامون خود را با یقین باورمدارانه دینی - مذهبی خود پیوند داده و با جلوه‌های هنری آنچه را که در ذهن دارند برای کودکان به تصویر بیانی در می‌آورند و در این دسته ترانه‌های فرهنگ‌ساز، صداقت و حقیقت وجودی زندگی جاری است.

تفاوت زمان و مکان مادران گذشته با مادران کنونی در این است که آنان درس نخوانده بودند و مدارج علمی و دانشگاهی نداشتند، اما در پیمودن سختی‌های زندگی تجاربی را پشت سر گذاشته بودند که سه‌اد اصلی زندگی‌شان را به عنوان «دانش زندگی کردن»، شکل داده بود و این دانش را از نسل به نسل - امعه گرفته و با هنر و باورها آمیخته بودند و جمالی را پدید آورده بودند که از راه آن جمال و جلوه آن آموخته‌ها به کودک رسیدن به کمال را می‌آموختند.

در این بستر از این مهم نمی‌توان چشم‌پوشید که در هر فرهنگ براساس زبان و گویش، لاجرم تفاوت‌های نغمگی (ملودیک) فراوان است. در این میان روحیه بیان در لحظه مادر، نقش اصلی را بازی می‌کرده است. گاه واژگان لطیف، براساس این تولید روحیه زمان بیان، بر یک ملودی تند قرار می‌گرفته و گاه وارگان خشن بر روی ملودی آرام و این خود بیانگر شخصیت روحی یا حالت عصبی مادر در زمان تولد بچه می‌گفت. پژوهشگران در حدود هشتاد سال پیش بر مسئله «فرآیند کلامی» مادر به‌طور جدی کار کرده‌اند و روان‌شناس برجسته آمریکایی «برونر» در ۱۹۷۳ م. پس از تجزیه و تحلیل‌های فراوان به این نتیجه رسید که از همان سنین نخستین، گفتار مادر، پاسخ‌دهی به کودک ایجاد می‌کند که موجب بازداري فرآیندهای غریزی می‌شود. این امر نشان می‌دهد که اگرچه گفتار مادر، محرک قوی و ویژه‌ای از دیدگاه زیستی یا فیزیکی به شمار نمی‌رود،